

MUKA ISUSOVA

(NA OSNOVU SPLITSKOG PUČKOG PJEVANJA)

ORATORIJ

ZA SOLA I MUŠKI
ZBOR A CAPPELLA

OD

BORISA PAPANDOPULA

Ovaj a cappella oratorij za soliste i muške zborove nastao je na osnovu dalmatinskog pučkog crkvenog pjevanja. To pjevanje ima svoju tradiciju, koja vodi daleko na-
trag, za mnogo stoljeća, a prelazi od pokoljenja na pokoljenje. Teško je danas odrediti odakad i odakle vuče svoj korijen to pjevanje. Iz njega izbijaju melizmi, koji nas podsjećaju čas na čisto psalmodično liturgično pjevanje, čas opet povuku maštu daleko nekud među onaj narod, koji obitava u onim šturim i kamenim orletima, opaljen i opržen od južnjačkog sunca, a vječito u oskudici i teškim brigama. Zasebne su neke intonacije, neobičan ritam i zamršena metrička razdioba ovog pučkog pjevanja. Izvojesne skale, kadenice i motivi, koji se stalno opetuju, ali vazda u novim varijantama, ukrašeni su bogatim, melodioznim i krasnim »floriturama«. Svakako, treba kao osnovicu toga pjevanja uzeti gregorijanski crkveni pjev. On je iz crkve ušao u narod, ovdje se izmješao sa pučkim pjevačkim elementima, poprimio mnoge pučke osebine i, konačno, poput nekakvog muzičkog amalgama opet se vratio u crkvu: u jednom novom, živopisnom i nadasve karakterističnom ruhu. Njegove melodije su široko zasnovane. One prelaze onaj ograničeni obujam, u kome se inače kreće obično koralno pjevanje i psalmodiranje. Te melodije nisu zapisane. Pjevaju ih pučki crkveni pjevači onako, kako su navikli slušati od svojih roditelja, onako kako ih usmena predaja ostavlja od jednog pokoljenja na drugo.

Duboka religioznost izbija iz dalmatinskog pučkog crkvenog pjevanja. Ono u sebi sadržaje jednostavnost i nepatvorenu čistoću, koja čovjeka duboko dira. Prednost i glavna osobina toga pjevanja je u ljepoti, bogatstvu i raznolikosti njegove melodike. A neposredno ono djeluje i radi neobične i zanimljive ritmičke strukture, koja je sasvim podložna slobodnom recitiranju i predavanju teksta. Taj je tekst pisan u nekom zasebnom ikavskom dialektu, koji je bogat karakterističnim starinskim narodnim frazama i izrazima (t. zv. »šćaveti«). Pučki pjevač mnogo pazi na ljepotu fraziranja i na što ljepšu muzičku interpretaciju teksta. Međutim, duge

i široko razvučene fraze i melizmi u pravilu ga prisiljavaju da pojedine riječi i po nekoliko puta prekida dahom.

Pučki pjevač tekst »Muke« muzički recitira po izvojesnoj intonaciji i pravilima. Svaka rečenica završava svojom tipičnom kadencom, koja je uvjetovana interpunkcijom koja u tekstu slijedi (točka, zarez, dootčka, točka i zarez). Svega ima ovdje samo 3—4 raznovrsne kadenice, kao i intonacije, već prema tome, koje lice ima da progovori. A posebne motive imaju zborovi kad nastupaju. »Muka Isusova«, pjevana na pučki način, sastoji se samo od nekoliko motiva i varijanata tih motiva, koji se stalno opetuju od početka do kraja, a bez razlike o kakovoj se situaciji pripovijeda.

Stoga se nametnula potreba, da se ovaj sasvim sirovi muzički materijal spretno upotrebi, individualno obradi i da se iz njegovih karakterističnih motiva, fraza, melodike i metrike sabere i iskonstruiše gradivo, koje će moći da služi za oblikovanje jednog epskog — dramatičnog oratorijskog djela većih dimenzija. Trebalo je, na osnovu oskudne motivičke grade, u istome duhu stvarati nove motive, pronaći nove melodije i upotrebiti ih u sklopu složenog i mnogoglasnog horskog stavka. Trebalo je nanovo komponirati oveće stavke naročito za zbor, koji aktiono zahvaća u radnju. Trebalo je nadalje stvoriti što jače kontraste u muzičkoj karakterizaciji pojedinih lica radnje. U svrhu što jačeg kontrasta trebalo je dionice Isusa, Pilata, djelomično i Ebangeliste, te nekih drugih, manjih i sporednih uloga iz temelja izmijeniti, ali ipak najvećim obzirom i oprezom, da nebi ispale iz stilskog okvira čitavog djela. Opisivanje jakih dramatskih momenata na mnogim mjestima preuzimlje od Ebangeliste pjevački zbor koji, bilo u snažnom kolektivnom muzičkom skandiranju, bilo opet u više lirskim ili pak polifonički obradenim stavcima, bilo napokon kao najdignitetniji pratilac solista u pozadini, stalno prosljeđuje tok čitave radnje. Čitava ova »Muka« napisana je u diatoničkom, a metrički gotovo u sasvim slobodnom muzičkom stilu, bez instrumentalne pratnje, što je uostalom i glavna karakteristika dalmatinskog pučkog crkvenog pjevanja.

MUKA GOSPODINA NAŠEGA ISUKRSTA

(Po Ivanu, Poglavlje 18. i 19.)

Lica: EVANGJELISTA (tenor)
ISUS (tenor)
PILAT (bariton)
PETAR (bas)
SLUŽBENICA VRATARICA (tenor)
SLUGA BISKUPOV (tenor)
JEDAN DVORJANIN (bas)

Muški zborovi: ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA
ZBOR ŽUDIJA
ZBOR VOJNIKA
ZBOR BISKUPA I DVORJANA
ZBOR SLUGA BISKUPA I FARIZEJA

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Muka Gospodina našega Isukrsta po Ivanu.

EVANGJELISTA: — U ono vrime: izašao je Isus s učenicih svojimih priko potoka Cedrona, gdi bijaše vrtao, u koji ulize On i učenici Njegovi.

A znadijaše i Juda, koji Ga pridavaše, misto, jer čestokrat Isus bijaše dohodio onde s učenicih svojimih.

Juda, dakle, budući uzeo četu, i od Biskupah i Farizejah sluge, dojde onde s fenjerih i s zubljamih i s oružjem.

Isus, dakle, znajući svaka, koja imadijahu doći svrhu Njega, naprid izajde, i reče njima:

ISUS: — Koga išćete?

EVANGJELISTA: — Odgovoriše Njemu:

ZBOR SLUGA BISKUPA I FARIZEJA: — Isusa Nazaranina!

EVANGJELISTA: — Govori njim Isus:

ISUS: — Ja jesam!

EVANGJELISTA: — A štaše i Juda, koji Ga pridavaše, š njima.

Kako, dakle, reče njima: »Ja jesam!«, otstupiše i padoše na zemlju.

A On ji(h) opet upita:

ISUS: — Koga išćete?

EVANGJELISTA: — A oni rekoše:

ZBOR SLUGA BISKUPA I FARIZEJA: — Isusa Nazaranina!

EVANGJELISTA: — Odgovori Isus:

ISUS: — Rekao sam vami, da ja jesam. Ako dakle mene išćete, pustite ove poći.

EVANGJELISTA: — Da bi se ispunilo govorenje, koje reče:

Da koje si dao meni, ne izgubih od njih ni jednoga! Šimun, dakle, Petar, imajući mač, izvadi njega; i udari Biskupova slugu; i otsiče uho njegovo desno. Reče, dakle, Isus Petru:

ISUS: — Stavi mač tvoj u nožnicu! Čašu, koju je dao meni Otac, nećeš da ju popijem?

EVANGJELISTA: — Četa, dakle, i tisućnik i slugе žu-dinske, ufatiše Isusa i svezaše Njega;

i odvedoše Ga k Ani najpri, jer bijaše tast Kaifin, koji bijaše Biskup godišta onoga. A bijaše Kaifa, koji svit dao bijaše Žudijom:

ZBOR ŽUDIJA: — Da je potribno jednomu čoviku umriti za puk!

EVANGJELISTA: — A slidjaše Isusa Šimun, Petar, i drugi učenici.

A staše Petar na vratih s dvora. Izajde dakle, oni učenik drugi, koji bijaše znanac Biskupov, i reče vratarici; i uvede Petra. Govori, dakle, Petru službenica vratarica:

SLUŽBENICA VRATARICA: — Je da li i ti bd učenikah jesi čovika ovoga?

EVANGJELISTA: — Govori on:

PETAR — Nisam!

EVANGJELISTA: — A stahu sluge i dvorani pri žeravi, jer zima bijaše, i grijahu se;

a bijaše š njima i Petar stojeći, i grijajući se.

Biskup, dakle, upita Isusa od učenikah Njegovih, i od nauka Njegova.

Odgovori njemu Isus:

ISUS: — Ja očito govorio jesam svitu; ja sam vazda učio u skupštini i u Crkvi, gdi se svi Žudiji kupe; i u skrovitu nisam govorio ništa.

Što me pitaš? Upitaj one, koji su slišali što sam govorio njima; evo, ovi znaju, koja ja rekao jesam.

EVANGJELISTA: — A ova budući rekao, jedan od ondi stojećih dvoranih dade zaušnicu Isusu, govoreći:

DVORJANIN: — Tako li odgovaraš Biskupu?

EVANGJELISTA: — Odgovori njemu Isus:

ISUS: — Ako zlo govorio jesam, svidočanstvo izvedi od zla; ako li pak dobro, zašto me biješ?

EVANGJELISTA: — I posla Njega Ana svezana k Kaifi Biskupu.

A bijaše Šimun Petar stojeći i grijajući se. Rekoše dakle njemu:

ZBOR SLUGA BISKUPA I FARIZEJA: — Je da li i ti od učenikah jesi Njegovih?

EVANGJELISTA: — Zataja on, i reče:

PETAR: — Nisam!

EVANGJELISTA: — Veli mu jedan od slugah Biskupovih, rođjak onoga, komu otsiče Petar uho:

SLUGA BISKUPOV: — Nisam li te ja vidio u vrtlu š njim?

EVANGJELISTA: — Opet, dakle, zataja Petar; i udilj pivac zapiva.

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Vode tada Isusa od Kaife u dvor Sudčev. A bijaše jutro.

EVANGJELISTA: — I oni ne ulizoše u dvor, da se ne bi oskvrnuli, da li da bi blagovali Vazam.

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Izajde, dakle, Pilat k njima na dvor i reče:

PILAT: — Koja osvađenje nosite protiva čoviku ovome?

EVANGJELISTA: — Odgovoriše i rekoše:

ZBOR ŽUDIJA: — Da ne bude on zločinac, ne bismo ga bili pridali tebi!

EVANGJELISTA: — Reče jim dakle Pilat:

PILAT: — Vi uzмите njega, i po zakonu vašemu sudite njega!

ZBOR ŽUDIJA: — Nami se ne pristoji pogubiti nikogare!

EVANGJELISTA: — Da bi se ispunilo govorenje Isusovo, koje reče: Zlamenujući kojom sm(a)rtju imadijaše umriti.

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Ulize, dakle, opet Pilat u dvor, i zazva Isusa i reče Njemu:

PILAT: — Ti li si Kralj Žudinski?

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Odgovori Isus:

ISUS: — Od samoga li sebe to govoriš, ili su ti drugi rekli od mene?

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Odgovori Pilat:

PILAT: — Je da li ja Žudija jesam? Narod Tvoj i Biskupi pridali su Te meni. Što si učinio?

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Odgovori Isus:

ISUS: — Kraljevstvo moje nije od ovoga sveta. Da od ovoga sveta bude kraljevstvo moje, dvorani moji uistinu pobili bi se, da ne budem pridan Žudijom. A sad, Kraljevstvo moje nije od ovuda!

PILAT: — Dakle, Kralj jesi Ti?

ISUS: — Ti govoriš, da ja Kralj jesam. Ja na to rodio se jesam, i zato došao sam na ovi svijet, da svidočanstvo izvedem od istine. Svaki koji je od istine sluša glas moj.

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Veli mu Pilat:

PILAT: — Što je istina?

EVANGJELISTA: — I ovo budući rekao, opet izajde k Žudijom, i govori njima:

PILAT: — Ja ni jednoga ne nađohim u njemu uzroka. A jest običaj vami da jednoga puštim vam na Vazam; hoćete li dakle, da vam puštim Kralja Žudinskoga?

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Zavapiše tada svi opet, govoreći:

ZBOR ŽUDIJA: — Ne ovoga, da li Baraban!

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — A bijaše Baraban razbojnik.

Tada, dakle, uze Pilat Isusa, i čini Ga bičih biti. I vojnici, savivši krunu od trnjah, staviše na glavu Njegovu, i odićom skerletnom zaogrnuše Njega.

EVANGJELISTA: — I hodijahu k Njemu i govorahu:

ZBOR ŽUDIJA: — Zdrav, Kralju Žudinski!

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — I davahu mu zaušnice.

EVANGJELISTA: — Izajde, dakle, opet Pilat na dvor, i reče njima:

PILAT: — Evo vam ga izvodim na dvor, neka poznate, da ni jednoga ne nađohim u njemu uzroka.

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Izajde dakle Isus noseći krunu trnovu i odiću skerletnu.

EVANGJELISTA: — I veli njima Pilat:

PILAT: — Evo čovik!

EVANGJELISTA: — Budući ga, dakle, vidli Biskupi i Dvorani, vapijahu govoreći:

ZBOR BISKUPA I DVORJANA: — Propni, propni njega!

PILAT: — Uzmite vi njega, i propnite. Ja bo ne nađim u njemu uzroka.

ZBOR ŽUDIJA: — Mi zakon imamo: i po zakonu ima umriti, jer je Sinom Božjim učinio sebe!

EVANGJELISTA: — Budući dakle čuo Pilat ova govorenja, veće se uzboja.

I ulize opet u dvor, i reče Isusu:

PILAT: — Otkuda jesi Ti?

EVANGJELISTA: — A Isus ne dade odgovora njemu. Veli mu, dakle, Pilat:

PILAT: — Meni li ne odgovaraš? Ne znaš li, da oblast imam propeti Tebe i oblast imam pustiti Tebe?

EVANGJELISTA: — Odgovori Isus:

ISUS: — Ne bi imao oblasti nikakve, da ti ne bude dato odzgora. Za to, koji me je pridao tebi, veći grih ima.

EVANGJELISTA: — I od tada iskaše Pilat pustiti Njega. A Žudiji vapijahu govoreći:

ZBOR ŽUDIJA: — Ako ovoga pustiš, nisi prijatelj Cesarov. Svaki bo, koji se kraljem čini, protivi se Cesaru!

EVANGJELISTA: — A Pilat, budući čuo ova govorenja, izvede na dvor Isusa i side na sudu, u mistu, koje se zove Lithostrotos, a žudinski Gabatha.

A bijaše petak Vazmeni, doba nikako šesto, i govori Žudijom:

PILAT: — Evo Kralj vaš!

EVANGJELISTA: — A oni vapijahu:

ZBOR ŽUDIJA: — Uzmi, uzmi, propni Njega!

PILAT: — Kralja ću vašega propeti?

ZBOR BISKUPA: — Nemamo Kralja, nego Cesara!

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Tada, dakle, pridade jim Ga, da bi se propeo. A oni primiše Isusa, i izvedoše.

I noseći sebi križ, izajde na ono misto, koje se Kalvarije zove, a žudinski Golgota:

gdi propeše Njega, i š njim druga dva, od ovuda i od onuda, a po sridi Isusa.

EVANGJELISTA: — A upisa i natpis Pilat, i stavi svrhu Križa. A bijaše pisano:

ZBOR ŽUDIJA: — Isus Nazaranin Kralj žudinski.

EVANGJELISTA: — Ovi, dakle, natpis mnogi od Žudijah štije, jer blizu grada bijaše misto gdi propet bi Isus.

Govorahu, dakle, Pilatu Biskupi žudinski:

ZBOR BISKUPA: — Nemoj pisati Kralj žudinski, nego da je on rekao: »Kralj jesam žudinski!«

EVANGJELISTA: — Odgovori Pilat:

PILAT: — Što pisah, pisah!

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Vojnici, dakle, budući propeli Njega, uzeše haljine Njegove i dolamu, i učiniše četiri dila: svakomu vojniku dio. A bijaše dolama nešivena, a odzgora sva spletena.

EVANGJELISTA: — Rekoše, dakle, među sobom:

ZBOR VOJNIKA: — Ne razdirajmo nju, da ždribajmo se oba nju čigova bude!

EVANGJELISTA: — Da bi se ispunilo Pismo, koje govori: »Podiliše odiću moju sebi i svrhu haljine moje metaše ždribi!«

I vojnici doista ovo učiniše.

A stahu kod Križa Isusova: Majka Njegova i sestra matere Njegove Marija Kleofina i Marija Mandalina.

Budući dakle vidio Isus Majku, i učenika stojeći, koga ljubljaje, govori materi svojoj:

ISUS: — Ženo, evo sin tvoj.

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — Zatim govori učniku:

ISUS: — Evo mater tvoja!

EVANGJELISTA: — I od toga vremena uze nju učenik za svoju. Potom toga, znajući Isus da svaka svršena jesu, da bi se ispunilo Pismo, reče:

ISUS: — Žedjam!

EVANGJELISTA: — Sud, dakle, bijaše stavljen pun osta.

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — A oni spugu punu osta, hižopom obloživši, prinesoše k ustmah Njegovim.

Budući dakle okusio Isus osta, reče:

ISUS: — Svršeno jest!

ZBOR PUKA KRŠĆANSKOGA: — I, prignuvši glavu, izdahnu.

ZAVRŠNI ZBOR

PLAČ PUKA KRŠĆANSKOGA:

O, biči priljuti,
ki teške srid muke
Gospodinu momu
razdirete tilo...
Mom dragu već ine
ne dajte gorčine!

Ljubljenoga Isusa
pristante mučit;
Mu dušu, ka bi uzrok
naprite rani!

O, čavli gvozdeni,
ki kruto bodete
Gospodina moga...

(Svršetak)

(Originalni tekst »Muke Gospodina Našega Isukrsta« po Ivanu uzet je iz stare zbirke »Istomačenje Epistolah i Evangjelijah priko svega godišta«, gdje su riječi napisane na stari fonetski način. Ova se »Muka« pjeva u dalmatinskim crkvama »u veliki Petak velike Nedilje«.)

»MUKA« je komponirana u februaru-martu 1956 u Splitu. Opus 61.

~ Pláč puka Kršćanskoga ~

(= molto sostenuto, lacrimoso)

mf *molto sostenuto*

O, bi-ti spi-ritu, bi-ti-že svi-đu-mu

bi-mu no-mu-ray-je-ru-te-že, mo-ri-đu-mu

ga-mi-je-me, na-đaj-te-že-ku-me!

Sp-iritu-že "bi-sa-pretate-omni-um! - Ma-đim-ku-je-ru-ge-ru" re-cep-ti

na-mu - O, kar-ol-je-ge-ru-je-ru

bi-đu-mu-ge-ru-je-ru

(= lacrimoso)